

Etableringsjobb - Ds 2019:13

SKL har beretts möjlighet att avge yttrande om departementsskrivelsen om etableringsjobb. LO, Unionen och Svenskt Näringsliv träffade hösten 2017 en principöverenskommelse om en ny typ av kollektivavtalad anställning s.k. etableringsjobb med inriktning mot att nyanlända och långtidsarbetslösa skulle få ökad möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden samtidigt som man ville underlätta arbetsgivarnas kompetensförsörjning. Arbetstagaren föreslogs ha möjlighet att delta i SFI samt kortare annan utbildning som arbetsgivaren och arbetstagaren är överens om.

Anställningen skulle regleras via branschvisa kollektivavtal med en ny modell för ersättning där den anställde får 8 000 kronor i lön från arbetsgivaren och att resterande lön upp till lägsta lön enligt kollektivavtal betalas av staten via ett etableringsbidrag till individen. Utformningen skiljer sig från de nuvarande lönestöden där arbetsgivaren sköter redovisning och administration gentemot Arbetsförmedlingen och där arbetsgivaren betalar hela lönen och sen i efterhand får ersättning för del av lönen från staten.

Efter dialog mellan parterna ovan och regeringen och via en sakpolitisk överenskommelse mellan regeringen och de ingående parterna i det s.k. januariavtalet har man enats om att etableringsjobb ska införas från och med den 1 juli 2020. Enligt januariavtalet ska också företag utan kollektivavtal kunna omfattas.

SKL har inte tecknat den principöverenskommelse som är utgångspunkten för etableringsjobb då extratjänster under denna period funnits för våra medlemmar. Extratjänster har sedan årsskiftet varit vilande för att dra ner på Arbetsförmedlingens kostnader.

SKL tillstyrker inriktningen i förslaget, men ser behov av förtydliganden och klargöranden kopplat till de olika delarna som föreslås avseende etableringsjobb. Därför redovisar vi våra synpunkter under några centrala områden. Övriga förslag som inte kommenteras har vi i dagsläget inget att erinra om.

Sammanfattning

SKL tillstyrker inriktningen för förslaget och vill tillföra följande:

- statliga satsningar för att minska arbetslösheten och klara av kompetensförsörjningen behöver stödja insatser som kombinerar arbete och utbildning. Det bör tydliggöras hur arbetet med förberedande insatser ska utformas för att få en kedja av insatser som leder till arbete.

- tiden innan man ska kunna komma i fråga för etableringsjobb är för lång då risken att bli långtidsarbetslös ofta kan fastslås tidigt när kontakt med den arbetssökande startar. Det är till individens och samhällets fördel om tiden innan etableringsjobben hade kunnat användas till arbetsträning och/eller utbildning mot ett ordinarie arbete.
- SKL vill tydliggöra att ”lägstalön” som begrepp och företeelse inte återfinns i samtliga centrala kollektivavtal i Sverige.
- inom den kommunala sektorn finns inte lägsta löner som i vissa sektorer. Därmed är förslaget svårt att använda i kommunal sektor i sin nuvarande utformning.
- alternativet att man där lägstalön saknas skulle kunna utgå från att ersättningsnivån ska baseras på de verkliga förhållanden om vilken lön som är den lägst förekommande innebär ett omfattande ingrepp i lönebildningen och arbetsgivarens rätt och behov av att lönesätta verksamheten utifrån sina förutsättningar.
- i underlaget saknas en analys och diskussion om eventuella golv och tak för lönen som kan utbetalas. I en sådan analys behöver incitament för den enskilde och arbetsgivare belysas.
- de ansvariga myndigheterna bör ges i uppdrag att stödja den enskilde vad gäller de administrativa uppgifter i samband med myndighetskontakt avseende etableringsjobb.
- det bör vidare finnas karensregler för när staten senast kan komma att betala ut ersättning.
- en utformning utan krav på att villkoren ska vara likvärdiga med kollektivavtal kan få konkurrenssnedvridande effekter.
- fel vid inrapporterandet av uppgifter till Skatteverket kommer att förekomma, t ex då det uppdagats att den enskilde rapporterat in för mycket arbete. SKL vill ha ett förtydligande vem som ansvarar för att driva in återkravet vid sådana fel och misstag. Vi föreslår att det är en myndighet som har hand om utbetalningar såväl som återkrav, förslagsvis Försäkringskassan.

Målgrupp och utformning av etableringsjobben generellt

SKL ser ett starkt behov av stabila, förutsägbara och lättöverskådliga subventionerade anställningar för nyanlända och långtidsarbetslösa. Detta för att skapa långsiktiga och trygga villkor för individer och arbetsgivare som ger möjlighet att vidareutveckla och utvärdera de insatser som sker. Det är viktigt att aktörer inom alla sektorer – offentliga, privata och civilsamhälle – ges bättre möjligheter att bidra till att stödja arbetsmarknadsinträdet för marginaliserade grupper och samtidigt vara en del i arbetet för att möta sina kompetensförsörjningsbehov. Nog så viktigt är även en höjd utbildningsnivå för de som kan komma i fråga för etableringsjobb såväl som i andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Det vill säga, statliga satsningar för att minska arbetslösheten och klara av kompetensförsörjningen behöver stödja insatser som

kombinerar arbete och utbildning. Det bör tydliggöras hur arbetet med förberedande insatser ska utformas för att få en kedja av insatser som leder till arbete.

Förslaget för att komma i fråga för etableringsjobb är 12 månader utan lön för nyanlända och 24 månaders arbetslöshet för långtidsarbetslösa. Vår uppfattning är att det är för lång tid som innebär misshushållning med den enskildes tid och samhällets resurser. Att en person riskerar att bli långtidsarbetslös kan ofta fastslås tidigt när kontakt med den arbetssökande startar. Det är till individens och samhällets fördel om tiden innan insats hade kunnat användas till arbetsträning och/eller utbildning mot ett ordinarie arbete.

SKL stödjer förslaget om en anställningstid om längst två år samt att arbetstagaren ska kunna ges möjlighet, att under anställningen kunna kombinera kortare utbildning med arbete.

Den svenska modellen och etableringsjobben

SKL vill tydliggöra att "lägstalön" som begrepp och företeelse inte återfinns i samtliga centrala kollektivavtal i Sverige.

I departementspromemorian lyfts att ett alternativ där lägstalön saknas skulle kunna vara att ersättningsnivån ska baseras på de verkliga förhållanden om vilken lön som är den lägst förekommande i den aktuella branschen.

I detta sammanhang bör det påpekas att en sådan uppgift blir ett statistiskt medelvärde som kommer att innebära en nivå som kan vara både högre och lägre än vad den faktiska nivån är hos den aktuella arbetsgivaren. Att ange en sådan lön som "återspeglar de verkliga förhållandena" innebär således ett omfattande ingrepp i lönebildningen och arbetsgivarens rätt och behov av att lönesätta verksamheten utifrån sina förutsättningar.

Inom den kommunala sektorn finns inte lägsta löner som i vissa sektorer. Därmed är förslaget svårt att använda i kommunal sektor i sin nuvarande utformning. Inom kommunal sektor finns istället redan en relativt omfattande arbetsmarknadspolitisk verksamhet baserat på befintliga arbetsmarknadspolitiska insatser och med kollektivavtalen BEA, BUI och BAL och som är anpassade för dessa insatser. Det kan konstateras att etableringsjobb med föreslagen utformning inte passar in i nuvarande utformning av sektorns arbetsmarknadspolitiska kollektivavtal.

I underlaget saknas en analys och diskussion om eventuella golv och tak för lönen som kan utbetalas. I en analys behöver incitament för den enskilde och arbetsgivare belysas (exempelvis skillnaden i ersättning och förmåner i att gå från ett etableringsjobb till ett ordinarie arbete), och även vilken effekt olika nivåer kan komma att få för kommunernas ekonomiska bistånd om individen då inte kan leva på sin inkomst. Sådana aspekter måste vägas mot varandra. Det finns också bestämmelser om nivåer att relatera till från andra subventionerade anställningar.

Prövning av ärenden, kontroll, återbetalning och återkrav

SKL förutsätter att de ansvariga myndigheterna ges i uppdrag i att stödja den enskilde vad gäller administrativa uppgifter i samband med myndighetskontakt. Detta då vissa av personerna som kan komma i fråga för etableringsjobb kan ha svårigheter i att klara de administrativa uppgifterna.

Det bör vidare finnas karensregler för när staten senast kan komma att betala ut ersättning.

Då den statliga ersättningen ska förhålla sig till den lön som individen faktiskt får varje månad kommer omfattande kontroller att behövas. Vi ser en fara i att detta kan leda till en ökad administration och önskar ett förtydligande i vår tolkning av utredningens förslag om att detta föreslås inhämtas på ett för samtliga parter smidigt sätt, t ex via Skatteverkets inkomstuppgifter.

I remissen framgår det inte om etableringsjobb föreslås utformas med eller utan krav på att villkor ska följa kollektivavtal eller i väsentliga delar vara likvärdiga med förmåner enligt kollektivavtal. Vi vill framföra att en utformning utan krav på att villkor ska vara likvärdiga med kollektivavtal kan få konkurrensnedvidande effekter.

Vi stödjer utredningens förslag om att stöden måste utformas så att fusk och otillbörlig användning av stöden kan stävjas. SKL menar dock att misstag och fel vid inrapporterandet av uppgifter till Skatteverket kommer att förekomma, t ex då det uppdragats att den enskilde rapporterat in för mycket arbete. SKL vill ha ett förtydligande av vem som ansvarar för att driva in återkravet vid sådana fel och misstag. Vi föreslår att det är en myndighet som har hand om utbetalningar såväl som återkrav, förslagsvis Försäkringskassan.

Sveriges Kommuner och Landsting

VD

Vesna Jovic

Avdelningsdirektör

Per-Arne Andersson